

Moromeții

de Marin Preda

– caracterizarea lui Ilie Moromete –

În cadrul literaturii postbelice, Marin Preda este unul dintre cei mai reprezentativi scriitori care a adoptat formula estetică a realismului. Tema majoră a creației lui Preda este relația individului cu istoria/timpul din perspectivă socială sau politică. Însă autorul abordează în creația sa și teme precum familia, copilăria, satul, războiul. Ca orice romancier de valoare, scriitorul debutează cu nuvele ce vor deveni nucleeele epice ale marilor sale romane. Așa se întâmplă și cu romanul **Moromeții**, creație în două volume publicate în 1955 (volumul I) și 1967 (volumul II), anticipată de nuvelele **Dimineată de iarnă**, **O adunare liniștită**, **În ceată**, **Calul**, **Colina** și, mai ales, de schița **Salcâmul**.

Romanul **Moromeții** are ca temă relația om-timp, romanul fiind guvernat încă de la început de această coordonată, dar și de tema familiei. Titlul „Moromeții” anticipează această temă a familiei, plasând în centrul evenimentelor o familie de țărani din Siliștea-Gumești, Câmpia Dunării, care se confruntă cu transformări istorice ce îi determină destrămarea.

În prim-planul acestei familii, stă personajul Ilie Moromete, inspirat de către autor din personalitatea tatălui său, Tudor Călărașu. Spre deosebire de alte personaje din literatura română care ilustrează tipologia țăranului, Moromete reprezintă țăranul contemplativ cu spirit reflexiv, inteligent și ironic. Ilie Moromete ilustrează destinul unei lumi tradiționale care se stinge în fața schimbărilor istorice. El este un personaj exponențial pentru cei care credeau că țăranul trebuie să aibă pământ și o familie unită.

Totuși, Ilie Moromete depășește limitele tipologiei și este un personaj care se dezvoltă treptat și care își dezvăluie o complexitate de trăsături ce fac din el un personaj rotund. În roman, se insistă asupra portretului moral al personajului care este realizat prin procedee tradiționale precum caracterizarea directă și caracterizarea indirectă. Astfel, prin caracterizarea directă făcută de către narator la începutul volumului I, *Capitolul al X-lea*, se precizează vârsta personajului: „era cu zece ani mai mare decât Catrina (contingent ‘911 făcuse războiul) și acum avea acea vârstă între tinerețe și bătrânețe când numai nenorociri sau bucurii mai mai pot schimba firea cuiva.”

Personajul este surprins în mai multe ipostaze: pater familiae (tată și soț), lider al unei comunități sătești, dar și în relație cu pământul. Astfel, prin caracterizarea indirectă, faptele dezvăluie un cap de familie autoritar, care își impune uneori prin forța fizică respectul în fața familiei. În sat, Moromete este un om apreciat, are prieteni precum Cocoșilă și Dumitru lui Nae, participă la discuțiile despre politică care nu încep decât în prezența lui, pentru că numai el știe cum să citească și să interpreteze evenimentele. Toate acestea îl dezvăluie indirect ca pe un personaj inteligent și comunicativ. Replicile sale, spuse atât în prezența prietenilor cât și în discuțiile din familie sau cu alți vecini, îi conturează spiritul ironic. Moromete are și capacitatea de a disimula, adică de a-și masca cu mare stăpânire de sine adevăratele trăiri, caracteristică surprinsă indirect atunci când vecinul Tudor Bălosu îi cere să-i vândă salcâmul și locul din spatele casei, sugerându-i că nu va avea de unde să facă rost de bani pentru a-și plăti datoriile sau atunci când este amenințat de către agentul fiscal, Jupuitu, că îi va lua caii și alte lucruri din casă, dacă nu își va plăti impozitele.

Personajul are o atitudine specială față de pământ. Spre deosebire de Ion, personajul lui Rebreanu, dornic să obțină pământul care să îi aducă demnitate socială și umană, personajul lui Moromete trebuie doar să își păstreze pământul, deoarece acesta îi dă independență și libertate de gândire, dar îi asigură și produsele ce vor hrăni membrii familiei sau îi vor acoperi cheltuielile. În această idee, spre deosebire de alți țărani din sat, Moromete nu își vinde pământul și speră că păstrarea acestuia îi va ține unită familia. Greșeala lui Moromete este însă aceea de a face prea multe datorii pe care le amână nepermis de mult, sperând că va găsi o soluție. Acest mod de gândire este reflectat prin autocaracterizare în finalul celui de-al doilea volum, în discuția lui Moromete cu doctorul, căruia îi spune: „Domnule, ... eu totdeauna am dus o viață independentă.” Această „independență” combinată cu autoiluzionarea, și proiectată în contextul schimbării ordinii sociale va determina destrămarea familiei și pierderea pământului.

În cel de-al doilea volum, se accentuează dimensiunea tragică a personajului care încearcă schimbarea însă nu se potrivește cu aceasta și devine din ce în ce mai „tulbure și însingurat”. Intrând în conflict cu noua mentalitate, chiar și cu modul de gândire al fiului său Niculae, nemaiputând să își aducă familia, personajul se închide în sine și se prăbușește puțin câte puțin.

Modalitățile tradiționale de caracterizare, directă și indirectă, sunt completate de tehnici moderne de realizare a portretului moral al acestui personaj, precum analiza psihologică, monologul interior, gestică, mimica. Monologul de pe piatra de hotar, din volumul al doilea, ilustrează prăbușirea morală a lui Ilie Moromete, care susține: „Am făcut tot ce trebuia... le-am dat tot ce era, la toți, fiecăruia ce a vrut... Ce mai trebuia să fac și n-am făcut?... s-au luat după lume, nu s-au luat după mine!”

Un alt monolog semnificativ este cel din momentul în care Moromete, aflat în ploaie, sapă un șanț și consideră că rostul său în lume nu a fost greșit: „Până în clipa din urmă omul e dator să țină la rostul lui, chit că rostul ăsta cine știe ce s-o alege de el...măcar... eu tot am făcut ceva, am crescut șase copii și mi-am ținut pământul până în momentul de față...- că n-au vrut să-l muncească, ce să le fac eu?, toată viața le-am spus și i-am învățat.”

Personajul Ilie Moromete este, așa cum aprecia și criticul literar Nicolae Manolescu, „cel din urmă țăran”, este simbolul unui destin dramatic care nu poate supraviețui prin concepția sa despre viață schimbărilor aduse de timp. El reprezintă apusul lumii tradiționale pe care s-a întemeiat utopic o nouă lume, ce a înțeles că trebuie să se impună prin distrugerea unei civilizații străvechi și a unei înțelepciuni milenare.